

על דא ועל הא

הרפורמים על עצמם

הודמן לידנו גליון אב תשל"ד (122 עמ') של הבטאון "תפוצות ישראל", היוצא לאור ע"י הועד היהודי האמריקני, והוא מוקדש ליהדות הרפורמית כיום. החוברת כוללת מאמרים שנכתבו בידי אנשי מפתח מתוככי התנועה הרפורמית וכן מחקרים עדכניים אודותיה.

תכנו של הקובץ כולו משקף נאמנה את הכלי הרוח השוררים בקרבם, וזורק אור כנה למדי על השקפותיהם, הגיגיהם ואורח חייהם היהודי.

בחרנו ללקט קטעים אחדים ולהביאם כאן על מנת שנתרשם מה טיבה של יהדות זו, כנושאת דגל יהדות, והדברים מדברים היטב-היטב בעד עצמם. מידע זה חשוב לנו מאד דוקא בתקופה האחרונה עת חזר וניעור פולמוס "מיהו יהודי" ואשר צירו סובב בעיקר סביב שאלת יחסנו לתנועת הרפורמה; היש לה זיקה רצינית לעם ישראל, לארצו, לתורתו ולהמשך קיומו הלאומי.

אמת, הקטעים נבחרו בעיקר מתוך מבט בקורתי של יהודי מאמין. ברם, קטעים אלו אופייניים ומדליקים אצלנו אורות אדומים בבואנו לשוות לתנועה הרפורמית מעמד יהודי דתי, או מסורתי.

כדאי לפתוח בשבח ולציין כי מכלל המאמרים ניכרת מעין התעוררות לאומית ובחינה מחודשת של יחס הרפורמה לארץ ישראל. רבים מציינים תפנית ביהדות זו השבה ופונה מזרחה — לציון. מדינת ישראל מתחילה לתפוס מקום כערך רוחני ביהדות. אך עדין חיים ה"ראבייס" בויקת עימות עם קיומה של מדינת ישראל; מהססים ומתלבטים ביחס לקיומה, ערכה ומשמעותה של שיבת ציון בימינו.

תורת ה"ראביי" הרפורמי

מתוך השבח נבוא לכלל בקורת. נפתח בראיון עם רב רפורמי שנערך במסגרת מחקר שדה מקיף. הקטע מובא כראיון טיפוסי (עמ' 74).

(לאחר שהביע המתפלל גאווה על העובדה שביתו הוא, מן הסתם, הבית היהודי ביותר בקהילתו, "להוציא את ביתו של הרב").

המראיין: לאור כל זה, האם היית אומר שאתה אדם דתי?
המתפלל: אם כן, בעיניו של לא-יהודי ודאי שאהיה דתי. הם באים לביתנו ומצטרפים אלינו לפסח ולחנוכה...

המראיין: האם בעיניך אתה אדם דתי?

המתפלל: אדם דתי אולי כן — יהודי דתי, זה ענין אחר.

המראיין: מה זאת אומרת?

המתפלל: טוב, אתה יודע, אינך צריך לשאול.

המראיין: האם תוכל להסביר זאת, בבקשה?

המתפלל: איך אסביר זאת? אני אינני יהודי דתי לפי קני-המידה היהודיים. מובן שלא. ובעצם, גם הרב שלי איננו יהודי דתי. הוא אינו שומר כשרות, וגם אני לא. הוא אינו מקיים מינהגים חרדיים יותר ממני. אנחנו רפורמיים.

המראיין: האם בעיניך אתה יהודי דתי לפי קני-המידה הרפורמיים?

המתפלל (לאחר התפרצות של צחוק): איזה קני-מידה? הרי אמרתי לך שהרב שלי אינו מקפיד על שום קני-מידה, בכון? זה טיבה של הרפורמה. אנחנו יהודים על-פי המסורת, ואנו נדרשים לקיים רק את הדרישות הקדושות ביותר, כמו ראש-השנה ויום-כיפור.

המראיין: אם כן, האם יוכל יהודי רפורמי כלשהו להיות יהודי דתי?

המתפלל: אז הוא לא יהיה רפורמי...

המראיין: אם אינך יהודי דתי כמה תהיה צריך להשתנות עד שתוכל לחשוב את עצמך דתי?

המתפלל: כשאמרתי שאינני דתי, אין זאת אומרת שאינני חושב את עצמי יהודי טוב.

המראיין: מה זאת אומרת?

(המתפלל הפליג בדיבורים על גידול ילדיו בצורה יהודית חיובית ועל ההזדהות היהודית שלו).

המראיין: אם כן, מדוע אינך חושב את עצמך דתי?

המתפלל: בעיני כל רב חרדי, אני "גוי".

המראיין: אבל אינך מתיימר להיות חרדי, ובכן מדוע אתה שופט את עצמך לפי קני-מידה חרדיים?

המתפלל: אני לא, אבל הם (החרדים) שופטים כך.

המראיין: בניח שהיית שומר שבת ומקפיד על כל הכללים של יהודי דתי לפי דרכם של החרדים, ובכל-זאת היית משתייך לבית-כנסת רפורמי, האם אז היית חושב את עצמך יהודי דתי?

המתפלל: זאת באמת שאלה קשה. במקרה כזה, בשביל מה הייתי צריך להיות רפורמי?... על-כל-פנים, נדמה לי שהייתי חושב את עצמי דתי אבל הם (החרדים) עדיין לא היו חושבים אותי דתי, בכון?

(נשאל על מנהיג-ציבור חשוב בעניינים יהודיים ובלתי-יהודיים, לשעבר נשיא הקהילה הרפורמית שלו, שבמקרה הוא גם חבר בבית-הכנסת הנוסף היחיד שבעירו, שהוא בית-כנסת אורתודוקסי קטן).

המראיין: לדעתך, האם יהודי רפורמי מסור וירא-שמיים יכול לקרוא לעצמו יהודי דתי?

המתפלל: בשום הון שבעולם... אולי לפי קני-מידה רפורמיים, שאחרי שלושים-וחמש שנה עדיין אינם ברורים לי, אך בשום-אופן אי-אפשר להעלות זאת בדמיון. אתה מבין, אנחנו קוראים מן התורה, אבל היא מחייבת אותנו רק להיות אנשים אתיים.

המראיין: אמרת שאחרי שלושים-וחמש שנה עדיין לא ברור לך מה הרפורמה דורשת ממך. מה כוונתך בזה?

המתפלל: אני חוזר בי. זה ברור לי, ויש לזה צילצול בישי, אבל לא לזה אני מתכוון. הרפורמה דורשת ממני להיות בן-אדם טוב. זאת הדת של הרפורמה... זה מה שאני מנסה להיות.

המראיין: אבל כל דת דורשת זאת...

המתפלל: כן, אבל היהדות אומרת לנו בדיוק כיצד, כמו על-ידי מתן צדקה, עזרה למקופחים, סובלגות, וכיוצא באלה.

המראיין: אם כן, אם אדם משתבח בכל הדברים האלה, האם לא נוכל לומר עליו שהוא אדם דתי?

המתפלל: כן, כמובן; אבל, כמו שאמרת, הפרוטסטנטים והקאתולים יש להם אותן דרישות, ולכן אתה יכול להיות אדם דתי, ולהיות פרוטסטנט או קאתולי, אבל עדיין אין זאת אומרת שאתה יהודי דתי.

המראיין: מהו יהודי דתי?

המתפלל: אם כן, לפי החרדים זה דבר אחד, לפי הקונסרבטיבים זה דבר אחר, ואצלנו זה דבר אחר לגמרי.

המראיין: לפי מה שאתה מבין את הרפורמה — ויש לך ניסיון ניכר, אתה היית גשיא של קהילה רפורמית — מה אדם צריך לעשות, לדעתך, כדי להיות יהודי דתי ביהדות הרפורמית?

המתפלל (לאחר קצת הירחורים ובבת-צחוק קלה): לשלם דמי-חבר.

בעמ' 70 נמצא סיכום מחקרי על "דתיותם של הרבנים". נצטט קטעים אחדים, מרשימים בכנותם:

והנה קצת מן ההגדרות הדתיות שרבנים רפורמיים נותנים לעצמם: אגנוסטיקן (= ספ-קנים); אתאיסט; באהאי ברוח, יהודי במעשה; קונסרבטיבי; באמת אינני יכול להגדיר את עצמי; יהודי; מונותאיסטי; פולידוקסיסטי; רקונסטרוקציוניסט בלב; אקסיסטינצי-אליסט דתי; תאיסט; הומאניסט תיאולוגי; מסורתני. רק אחד מעשרה רבנים אומר שהוא מאמין באלוהים "פחות או יותר במובן היהודי המסורתי". כששים-ושנים אחוז מסייגים את אמונתם באלוהים בהוסיפם לאמור: "על-פי ההשקפות שלי על טיבו של אלוהים ועל מה שהוא מסמל", ולבסוף, למעלה מרבע (עשרים-ושמונה אחוז) רואים עצמם או בלתי-מסורתנים (ארבעה-עשר אחוז), אגנוסטיקנים (שלושה-עשר אחוז), או אתאיסטים (אחוז אחד). נראה כי יש כאן מגמה שאין לטעות בה. אף כי שלושה-עשר אחוז מכלל הרבנים הרפורמיים שהוסמכו לפני 1957 רואים עצמם מאמינים באלוהים במובן ה"מסורתי", ירד המספר כדי שלושה אחוזים בלבד מן הקבוצה הצעירה יותר (שהוסמכו בשנים 1967—1971).

או טלו, למשל, את "המסורתנים המסוייגים", אלה המאמינים באלוהים בהתאם לאיזון פרשנות פרטית. מספרם של אלה נתמעט משיא של שבעים אחוז לרוב זעום של חמישים- וחמישה אחוז בלבד. ולהיפך: אם המסורתיים פחות בעמדתם מונים רק שבעה-עשר אחוז מקבוצת הרבנים המבוגרת ביותר, הרי בין אלה שהוסמכו בזמן האחרון ממש המספר עולה ומגיע לארבעים-ושניים אחוז.

רבים מצעירי הרבנים, שאולי לא הזדמן להם הרבה להכיר מכלי ראשון זרמים אחרים ביהדות, מעוניינים בכל-זאת, אולי בצורה רומנטית, בתנועות של דבקות בתוך היהדות (כגון החסידות), ובכך הם גובלים אולי עם האנטי-סקראמנטליות של הפרוטסטנטיות המתקדמת. אין צריך לומר שאחדים מהם ישנו את דעתם ככל שיוסיפו שנים, ואחרים אולי יעזבו את הרבנות.

ציינו כבר שהרפורמה נמצאת בתהליך של שיבה להווייתנו הלאומית. כיו"ב קיימת מין נטיה למסורתיות דתית המכונה "כמיהה נוסטאלגית לעבר". קטעים מעניינים מובאים להלן (עמ' 36):

רעיון-התעודה, שנתקשר לשלילת המושג של הווייה לאומית יהודית, זוכה עתה להדגשה מסוג אחר לגמרי. בשנים הראשונות לרפורמה דחק רעיון-התעודה את רגשי-הנאמנות האתניים והלאומיים כתכליתו של הקיום היהודי. עם אמירת-ההון להווייה הלאומית היהודית נעשה רעיון-התעודה פונקציה של ההווייה הלאומית המתקרבת למושג הלאומיות האתית נוסח הרקונסטרוקציוניזם. יש עוד סיבה אחת הותכת לעיון מחודש ברעיון זה, שצמח מן האבולוציוניזם והאופטימיזם של המאות הי"ח והי"ט וקשור היה אליהם. במאה העשרים העיב צל קודר של ספקות על אותן תקוות וציפיות חסרות-דאגה משכבר הימים. הרפורמה בראשיתה העלתה על גס את רוח-הדור עד לנקודה בה גרס שמואל הולדהיים שהיא נושאת עמה את גילויי-השכינה, אבל האכזבה והייאוש שבעקבות השואה, והניסיון המר למראה התחדשותה של האנטישמיות בעיצומם של שאר גלי איבה גזעניים, כד שינו את רוחו של הדור הזה עד שסימני ליקוי-מאורה של השכינה טבועים בו יותר מסימני התגלותה. רוח-הדור שוב אינה יכולה להיות סיסמה לתנועת-הרפורמה תוך שהיא משתדלת שלא לפגור אחר הזמן.

בתנועת-הרפורמה, כמו גם בשאר מיגורים של הציבוריות הדתית, היהודית והלא-יהודית כאחת, הופיעה כמיהה נוסטאלגית לעבר. טקסים ישנים הושבו לחיים וטופחו מתוך תקווה לחדש את רוח אבותינו וזמניהם של אבותינו. ראינו רבנים ואנשים מן השורה המזוהים בלי שום ספק כרפורמיים ועם זאת הם מתעטפים בטלית ותפילין, תוך כדי חיפוש אחר החווייה של יראת-שמיים יהודית. נראה להם כי הנושן טבוע בחותמה של אמיתיות, והמאמץ שלא לפגור אחר הזמן פירושו שיבה אל הנושנות.

נשואי תערובת וגיוור

הנושא המעשי הבורע הוא שאלת נשואי התערובת, ובעקבותיה: "הגיוור", במרכאות. "מלחמת דעות" נטושה בקרבם: האם לאפשר רשמית ו"דתית" נשואי תערובת? האם לערוך טקסים משותפים עם כמרים ולקבל עובדות אלו כטבעיות, או שמא גם היהדות בת זמננו בכ"ז מתנגדת לכך? אכן שאלה קשה ונוקבת. על מדוכה זו ישבו ועדות הלכה, ועדות תקנון, ועדות הדרכה ומועצות וקונגרסים ואפי' מוסד דתי עליון הקרוי "סינוד" אשר על פיו ישק דבר.

ב-1909 פירסם איגוד הרבנים הרפורמיים כי אין רבני אמריקה צריכים לעודד נשואי תערובת. אכן החלטה נבונה. ברם יש כאן דקדוק עמוק. הקריאה הופנתה אל "רבני אמריקה" בכללם ולא אל הרבנים הרפורמיים — חברי האיגוד המחליט שלא לעודד — כדי שלא יתפרש הדבר חלילה כפגיעה ב"ריבונות הפרט" — ערך עליון מקודש (עמ' 25).

מכל מקום, לאחר שהיו נסיונות לאשר רשמית היתר נשואים מעורבים נפל הפור: הסוגיה הוכרעה ביוני 1973: נתקבלה ההחלטה הבאה ברוב של 321 נגד 196 — (עמ' 26). חלק א. איגוד-הרבנים-הרפורמיים באמריקה, המזכיר את העמדה שנקט ב-1909 לפיה "נישואי-תערובת מנוגדים למסורת היהודית ואין לתת להם עידוד", מכריז עתה על התנגדותו להשתתפות של הנמנים עליו בטקס כלשהו המקדש נישואים מעורבים.

חלק ב. איגוד-הרבנים-הרפורמיים של אמריקה מכיר בכך כי מבחינה היסטורית חבריו החזיקו, ומוסיפים להחזיק, בפירושים שונים של המסורת היהודית. כדי שלא לחסום שום אפיק ליהדות ולכלל-ישראל בפני אלה שכבר נישאו בנישואים מעורבים, קורא האיגוד לחבריו:

1. לתת את מלוא העזרה בחינוך ילדיהם של נישואי-תערובת מעין אלה כיהודים;
2. לאפשר את התגירות הצד הלא-יהודי בזיווג, וכן
3. לעודד טיפוח יוצרני ועקיב של המעורבות בקהילה היהודית ובבית-הכנסת.

בשאלות הגיור והמעמד האישי מצינו כתוב לאמר (עמ' 28):

"הבעיות ההלכיות של גטין וגיור אינן נמצאות על סדר יומה של תנועת הרפורמה, אף כי יש רבנים בודדים הדורשים מקווה וטבילה כתנאי לגיור. איגוד הרבנים הרפורמיים הורה לא מכבר לעמיתיו כי יש להעמיד מועמדים לגיור רפורמי על אופציה של מקווה וטבילה כדי שיוכלו להכריע בדבר. יש גם רבנים רפורמיים המסבירים לזוגות מגורשים את האפשרות של גט, למען ידעו על סיבוכים אפשריים במקרה של נשואים מחדש. בכלל מגינה הרבנות הרפורמית על זכותה לגייר גרים על פי דרכה, והתקנים לגיור מדגישים למודי יהדות מוגברים".

וכמה ממצאים סטטיסטיים בשאלות אלו (עמ' 42):
 "75% מן המבוגרים סוברים כי הכרח הוא, או לפחות רצוי, להתחתן במסגרת הדת היהודית, רק 43% מן הצעירים מסכימים אתם".

ובמחקר אחר (עמ' 116):

נראה הדבר כי מספר הגון של רבנים רפורמיים עורכים נישואים מעין אלה. מתוך 478 רבנים רפורמיים של בתי-כנסת שנסקרו לא מכבר במחקר אחד, 41% מכהנים בהם במסיבות מסוימות, ואילו למעלה מן המחצית מאלה שאינם עושים כן נוהגים להפנות אנשים לעמיתיהם המוכנים לכך. כ-66% מן הרבנים האלה סבורים כי קהילותיהם רואות בעין יפה רבנים המשמשים בנישואים מעורבים. ובאמת, כ-8% מתוך 984 חברי קהילות רפורמיות שנסקרו אינם פוסלים במפורש רבנים המשמשים בנישואים מעורבים.

ודאי, סוגיית-הגבול העמוקה יותר שמאחרי שאלה זו היא החשד שנישואים מעין אלה נוטים להעניק הכרה ואישור דה-פאקטו ליהודיות של בן-הזוג הגוי שלא נתגייר, ומתוך כך הם מרחיבים את הגדרת-הגבול של "מיהו-יהודי". כניסוחו של מירסקי:

... המציאות מחייבת את רבני הרפורמה לראות כי פעולותיהם בתחום של נישואים מעורבים יש להן תוצאות מרחיקות-לכת... הם מצהירים בגלוי כי "קור-הגבול" היהודי שלהם הורחב שוב — וזאת הפעם הוא בא לכלול נוצרים.

מבחינה זו אין אנו יודעים עד היכן, במישור החברתי, רוב היהודים מקבלים בני-זוג שלא נתגיירו (לפחות באופן בלתי-פורמלי) כיהודים "אמיתיים". אולם דו"ח מוקדם על נישואי-תערובת מן המחקר הארצי המתנהל עתה על האוכלוסייה היהודית מעיר כדברים האלה על אותם בני-זוג שאינם יהודים:

בתשובה על השאלה "האם (האדם) הוא יהודי עכשיו?" נראה הדבר כי, בהבדלים מעטים בלבד, משיבים קצת פחות ממצחיתם של בני-זוג שהיו בלתי-יהודיים בתחילה (כ-43% עד 46%) בחיוב — והם מגדירים עצמם כיהודים. בשים לב

להפרש העצום בשיעור הגיור הפורמלי... נראה כי מעשה הגיור עצמו אינו משפיע הרבה (על-כל-פנים, לא במספרים כוללים) על הגדרתם-העצמית כיהודים בצורה זו או אחרת. הנה כי כן, קרוב למחצית בני-הזוג בנישואי-תערובת שהתחתנו כלא-יהודים, או שאולי נתגיירו באיזה פרק-זמן סמוך לחתונה, מוסרים כי הם "יהודים בהרגשתם", בלי שים לב לגינוני הרשמיות.

גבול למתירנות

כנושא חריג — הנכנס לתוך מאמר בשם "סוגיות גבול ליהדות הליברלית" — מוצאים אנו פרק מחקרי מתמיה ומקומם בשם "טמפל הומו-סקסואלי". עד היכן הדברים מגיעים? שומו שמים! את הכל משכו לבית המדרש; את המתירנות המתירנית ביותר. נביא קטעים אחדים, למרות רתיעה טבעית מ"לדרוש בעריות בשלשה". קטעים חמורים מאלו — השמטנו. כך מצאנו בעמ' 120:

תרבות-הנגד והעתונים של הסטודנטים היהודים — כל אלה העניקו בשנים האחרונות יתר-הבלטה לשאלת ההתייחסות של היהדות להומו-סקסואליות. לוחמנותם של ההומו-סקסואלים סייעה בייסוד כנסיות הומו-סקסואליות; הכנסיה הקהילתית המטרופוליטנית של ההומו-סקסואלים בלוס-אנג'לס, גדלה, למשל, מ-12 ל-500 חברים בין 1968 ל-1970. בינתיים נמסר כי ב-1970 נמצא רב ש"ניהל ב-6 בנובמבר תפילת-פתיחה ל'בית-דוד-ויהונתן' החדש של ההומו-סקסואלים בניו-יורק".

התנועה או תרבות-הנגד של הסטודנטים היהודים, המעוניינת בתנועות חדשות או אנטי-מימסדיות נוספות, נטלה עליה במידה ידועה את ה"מצוקה" של יהודים הומו-סקסואליים. אירגון-הגג שלה, "נטוורק" (רשת), קיבל בוועידתו משנת 1972 החלטה התומכת במה שקוראים "שיחרור ההומו-סקסואלים היהודים", ואילו כנס ארצי לנשים יהודיות שיזמה ה"רשת" ב-1973 דן ב"נשים יהודיות הומו-סקסואליות" כאחד הנושאים הקשורים לתנועת-האשה. עתוני-מחתרת של סטודנטים יהודים פירסמו לפעמים ידיעות על יהודים הומו-סקסואלים, כדוגמת הידיעה הבאה בעתון השיקאגואי "הוצפה":

כאן בשיקאגו היה אצלנו "סדר" הומו-סקסואלי, ובו השתתפו כ-25 איש. לאחדים היתה זו החווייה היהודית הראשונה שלהם מאז היותם ילדים קטנים... האווירה היתה המימה, יונקת מהרגשה משפחתית יהודית וידידות הומו-סקסואלית.

היהדות המסורתית נקטה עמדה ברורה ביחס להומו-סקסואליות: היא גינתה אותה כתועבה וכהתנהגות גפשעת ושפלה מבחינה מוסרית. הפירוש הליברלי המודרני יותר רואה בכך מחלה מורשתית ו/או מוקנית, הזקוקה לסובלנות, הבנה וטיפול פסיכיאטרי. והפירוש הראדיקלי המאוחר ביותר רואה בהומו-סקסואליות לא חטא ולא מחלה אלא סגנון-חיים אלטרנאטיבי, נייטרלי מבחינה מוסרית, של התנהגות מינית.

על קרע זה אפשר לתאר בקווים כלליים את ההתפתחות קצרת-הימים אך המעניינת של טמפל הומו-סקסואלי יהודי בלוס-אנג'לס. הטמפל-הקהילתי-המטרופוליטני, שלאחר זמן נתקרא "בית חיים חדשים, קיים לראשונה תפילות של ערב-שבת ביולי 1972 בבנין של הכנסיה-הקהילתית-המטרופוליטנית. הטמפל נוסד על-ידי ארבעה הומו-סקסואלים, ומאז גדל מספר חבריו עד כ-60 גברים ונשים בני גילים שונים. התפילות היו שונות מצד הצורה וההיקף בהתחשב בהעדפות שונות של החברים.

דומה כי הרבה חברים מוצאים בטמפל אווירה של הגשמה מבחינה דתית ומבחינת הביולוגי החברתי, אלטרנטיבה מרעננת ל"הווי המרוזח".

נחתום מעין הפתיחה: כאמור הציונות מתחילה לחדור; הלאומיות מכה גלים; הוויתת של מדינת ישראל מעוררת למחשבה. ראבי ריצ'ארד הירש — מנכ"ל האיגוד העולמי ליהדות מתקדמת — נשא גאום רציני ויסודי בכינוס השנתי של הרבנים הרפורמיים שנערך בירושלים בתשל"ד. הוא מרבה להבליט את גורם המדינה בעולמה של המחלקה הרפורמית, דן ביחס להלכה ובתחליפי הלכה וכיו"ב. למרות שאין אנו יכולים להסכים למרבית דבריו, וגישתו זרה לנו כמאמינים בני מאמינים, בכ"ז כולנו נצטרף מן הסתם לקטעים המסיימים של גאומו (עמ' 15):

לעיתים קרובות נשאלת השאלה: "האם ישראל היא מדינה של יהודים או מדינה יהודית?" תמיד שתי אלו מוצגות כשתי אלטרנאטיבות. אינני סבור כי יש לנו איזו ברירה. אם לא תשאף ישראל להיות מדינה יהודית — על כל המשתמע מתהליך השאיפה — הרי סופה שלא תהיה אפילו מדינה של יהודים. "בשוב ד' את שיבת ציון היינו כחולמים". הציונות אין להפרידה מן החלום, הדחף המשיחי, ההבטחה ששבותו של היהודי לארצו תהיה הסמל וההמרץ לגאולת האנושות כולה. והחלום הוא חלק בלתי-גפרד מן היהדות. ההכרזה על אותה תעודה היא משימתה של תנועתנו. לאחר מאתיים שנה של אמאנציפאציה ועשרים-וחמש שנים לקיומה של המדינה השלמנו את המעגל והגענו למזיגה — לשאיפה להגשמת החזון של אחדות רוממה יותר של ישראל, הארץ, העם והאמונה. הקב"ה, ישראל ואורייתא חד הם.

ליקט: ישראל רוזן

על דעת תורה

ב"מורשה" גליון ח, קיץ תשל"ד, תפס מקום נכבד הבירור סביב הנושא "דעת תורה". הדברים באו לידי ביטוי בולט הן בדבריהם של הרב ישראלי וד"ר ורהפטיג, שרואיינו ע"י חברי המערכת, והן ע"י הרב שלמה דיכובסקי שהקדיש מאמר מיוחד לנושא "דעת תורה בהלכה".

למקרא הדברים הנ"ל הנני מוצא לנכון לצטט תשובתו הקצרה ורבת המשמעות בנידון של הפוסק המובהק הרב שלמה זלמן אויערבאך שליט"א, שהשיב להח"מ לשאלה שהפניתי אליו ובקשתיו להביע "דעת תורה". ומעשה שהיה כך היה. במסגרת תפקידי הרשמי בשירות המדינה, הנני נוהג מזמן לזמן, כאשר אני נתקל בבעיה שנודעת לה השלכה הלכתית, להפנות שאלות בכתב לגדולי תורה ומבקש "להאיר הבעייה באור ההלכה", או "לא לפני בינה כדת מה לעשות" ובנוסחאות כיוצא בהן (ראה, למשל, שאלות ותשובות שפירסמתי בשנתון "שנה בשנה" היוצא לאור ע"י "היכל שלמה" בנושאים כגון, בתשכ"ו: "היש משום ריבית בהנחה על מסי העירייה" — הרב ש. ז. אויערבאך שליט"א; בתשכ"ז: "הלכות רשות הרבים במיזוג ת"א-יפו ובנותיה" — הרב ש. ישראלי שליט"א; בתשכ"ט: "בדבר השמדת חזירים מוחרמים" — הרב א. י. וולדינברג שליט"א; בתשל"ל: "בדין פושטייד ברשות הרבים" — הרב ש"י זיין שליט"א; בתשל"ג: "שלא יהא חוטא נשכר" — מרן הרב הראשי שלמה גורן שליט"א).

אירע ופעם אחת הפניתי שאלה מסויימת להרש"ז אויערבאך שליט"א (שאגב נוהג להשיב תוך זמן קצר ללא צורך בתזכורת) וניסחתי בסוף המכתב את בקשתי ש"אני מעונין בדעת תורה". על כך השיב לי הפוסק המובהק בכתב ידו ביום ה' אדר תשכ"ז בהאי לשנא:

"...שאלה זו איננה לגמרי הלכתית ולענ"ד אין פתרונה מפורש בשו"ע ובנו"כ

ולכן יואל נא לפנות לגדולים וטובים ממני אשר דעתם דעת תורה".

מכאן שקל יותר לפסוק הלכה מאשר להורות "דעת תורה".

דב רוזן

ב"ה, ירושלים השלימה

הערת המערכת: בחוברת זו מתפרסמת שיחה עם הרב אברהם כהנא שפירא שליט"א. בתחילתה דן כב' הרב בהגדרת המושג "דעת תורה", ביחס ל"דין תורה".